

הציבור החרדי במלחמת חרבות ברזל מגמות ותובנות ראשוניות

דצמבר 2023

ד"ר שי שטרן | ד"ר שלומית שהינו-קסלר
שני זוסמן-אפרתי | דב גולדברג | יהודית מילצקי

הציבור החרדי
במלחמת חרבות ברזל
מגמות ותובנות ראשוניות

תמונה בשער: זלמנסון זלר, מתוך אתר פיקיויקי

הציבור החרדי במלחמת חרבות ברזל

מגמות ותובנות
ראשוניות

6	הקדמה
10	מתודולוגיה
12	ממצאי המחקר
21	מסקנות

הקדמה

מלחמת חרבות ברזל שפרצה בעקבות אירועי טבח ה-7 באוקטובר 2023 מצאה את החברה הישראלית בתקופה של מתח פוליטי ומחלוקת חברתית קשה. בימים שלפני פרוץ המלחמה הייתה נתונה החברה החרדית בליבן של מחלוקות אודות הרפורמה המשפטית, נשיאה בנטל הכלכלי והביטחוני, וכן מוקד לביקורת ציבורית על העברת כספים קואליציוניים בהיקף נרחב.

התפיסה שהחברה החרדית הולכת ומרחיבה את התבדלותה מהחברה הישראלית, שהחלה להתבסס כבר במהלך מגפת הקורונה, הלכה והעמיקה.

אולם, עם היוודע דבר הטבח, ולצד גיוס כוחות מילואים נרחבים לקראת מערכה צבאית גדולה, נרשמה תכונה בקרב החברה החרדית ותוך ימים ספורים החלו לצוץ בה התארגנויות רבות, מתוך רצון לתמוך במאמץ הלאומי.

מיזמים רבים הופנו לתמיכה במשפחות הנרצחים, החטופים והמפונים, ולא פחות מכך – לתמיכה בחיילי צה"ל. תחושת הזעזוע וההלם שניכרה בחברה הישראלית בעקבות אירועי הטבח, כמו גם הכרזת מצב החירום הלאומי, העצימו את תחושת שותפות הגורל והאחדות של אוכלוסיות שונות בחברה הישראלית, לרבות החברה החרדית, ואתגרו שסעים ומחלוקות שנראו כבלתי ניתנים לגישור.

תחושת שותפות הגורל בקרב אוכלוסיות רבות בחברה הישראלית לאור אירועי ה-7 באוקטובר 2023 פתחה פתח לחשיבה מחודשת על אודות מערכת היחסים בין אוכלוסיות אלה, לרבות מקומה ותפקידה של החברה החרדית.

ההתגייסות של קהילות חרדיות שונות להגשת סיוע ותמיכה למשפחות הנרצחים, החטופים והמפונים, וחשוב לא פחות: לעזרה חומרית ורוחנית לחיילי צה"ל, העצימה את התחושה הציבורית והתקשורתית כי קיימת אפשרות לשינוי משמעותי ביחסיה של החברה החרדית עם מדינת ישראל.

דווקא על רקע תחושה זו בלטו סקרי עמדות שנערכו במהירות לאחר אירועי ה-7 באוקטובר והציגו כביכול תמונת מצב שלפיה לא חל שינוי בעמדותיה של החברה החרדית. אולם, נתוני סקר טלבוני מקיף, שערך המכון החרדי למחקרי מדיניות בקרב 500 נדגמים מהחברה החרדית, מציגים תמונה שונה.

נתוני הסקר חושפים כי קיימת תחושת שייכות ושותפות גורל גבוהה עם החברה הישראלית בקרב חלקים נרחבים מהחברה החרדית וחלקים משמעותיים ממנה מעוניינים להגביר את מעורבותם בציבוריות הישראלית.

כמו בקרב רבים בציבור הישראלי גם בחברה החרדית נפגעה תחושת הביטחון האישי וניכר בה ניסיון משמעותי להתגייס למאמץ המלחמתי, בעיקר באמצעות תמיכה בעורף ובחיילים.

מנתוני הסקר נראה כי נכון לעת זאת, מלחמת חרבות ברזל לא ערעה את המוסכמה בחברה החרדית השוללת גיוס בחורי ישיבות לומדים לצה"ל, אולם חל שינוי ביחס לגיוס מי שאינו לומד תורה וכן תמיכה בגיוס חרדים המעוניינים להתנדב לצה"ל.

בשלב זה מוקדם מדי להעריך את היקף השפעתה של מלחמת חרבות ברזל על מוסכמות רווחות בחברה החרדית או להצביע על שינויי עומק ארוכי טווח שיחולו בה.

עם זאת, ממצאי הסקר מחזקים את התחושה הציבורית שנפתח פתח לדיון מחודש על מקומה ותפקידיה של החברה החרדית ביחס לחברה הישראלית, ומעידים על כך שמלחמת חרבות ברזל יוצרת הזדמנות לחשיבה מחודשת על יחסיה של החברה החרדית עם מדינת ישראל והחברה הישראלית כולה.

מתודולוגיה

הסקר נערך על ידי חברת אסקריא בין התאריכים 21-30 בנובמבר 2023 בקרב 503 משיבים חרדים וחרדיות, מגיל 18. הדגימה כולה בוצעה באופן טלפוני והיא כללה שכבות של מדגם מייצג באוכלוסייה החרדית.

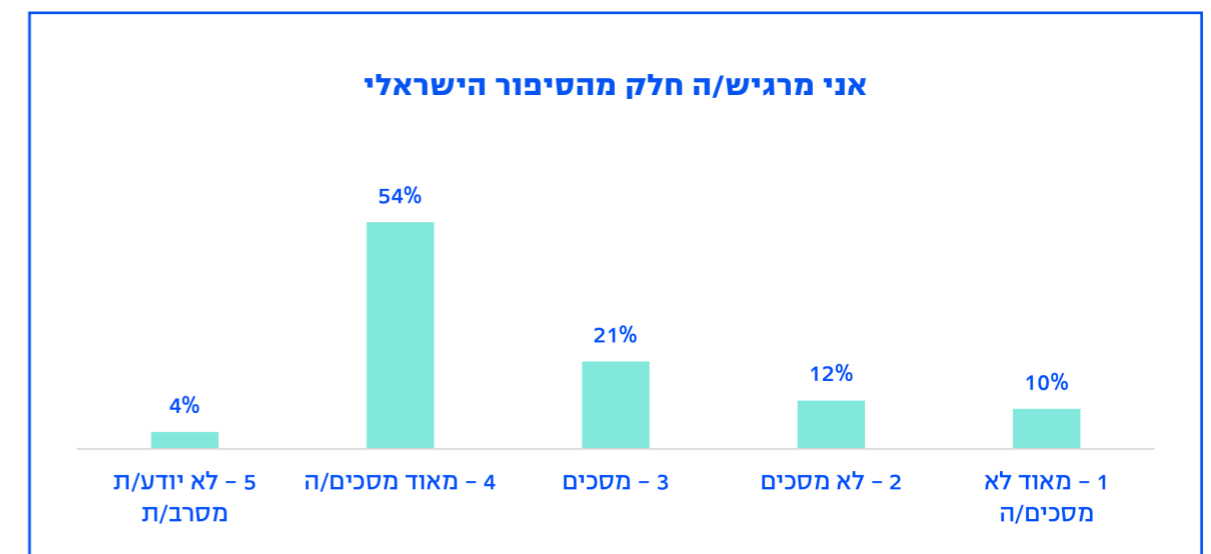
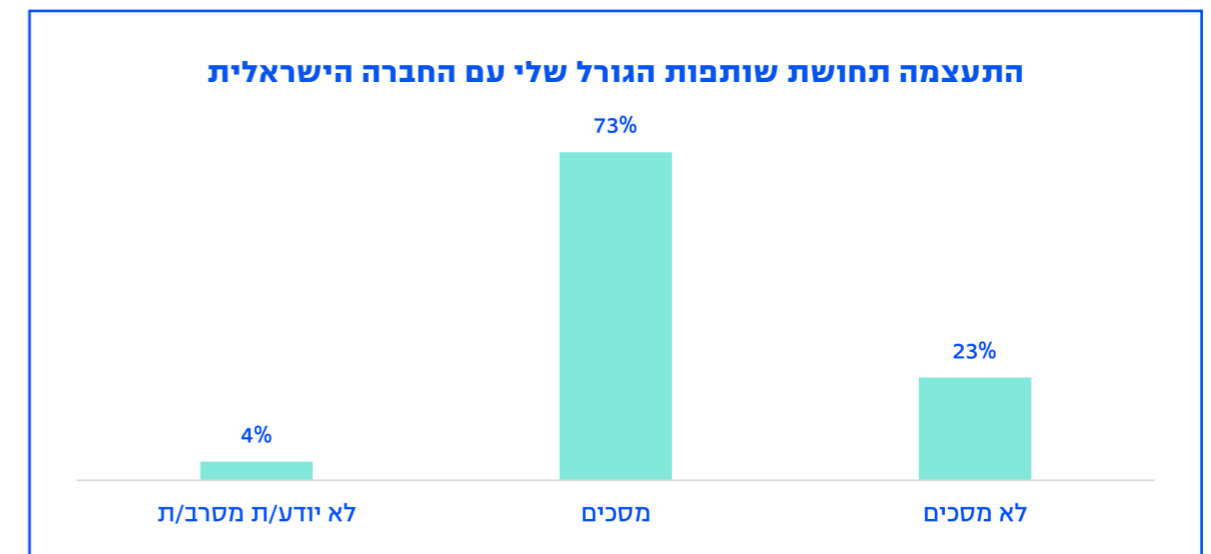
טעות הדגימה עומדת על $\pm 4.4\%$. באוכלוסיית המדגם 28% חסידים, 35% ליטאים, 30% ספרדים, 4% חב"ד, ו-4% אחר. החלוקה המגדרית היא של 250 נשים ו-253 גברים. משקל שווה לגברים ולנשים נמצא גם בכל זרם.

שיעור התעסוקה של הגברים במדגם הוא 56%, שיעור דומה לזה שנדגם בסקר כוח אדם של הלמ"ס אשר עומד על 56%. שיעור התעסוקה של הנשים שנדגמו הוא 74%, שיעור מעט נמוך משיעור התעסוקה שנדגם בסקר כוח אדם של הלמ"ס אשר עומד על 82%. נתון זה עשוי להעיד על כך ששיעור גבוה יותר של נשים שמרניות השיבו על הסקר.

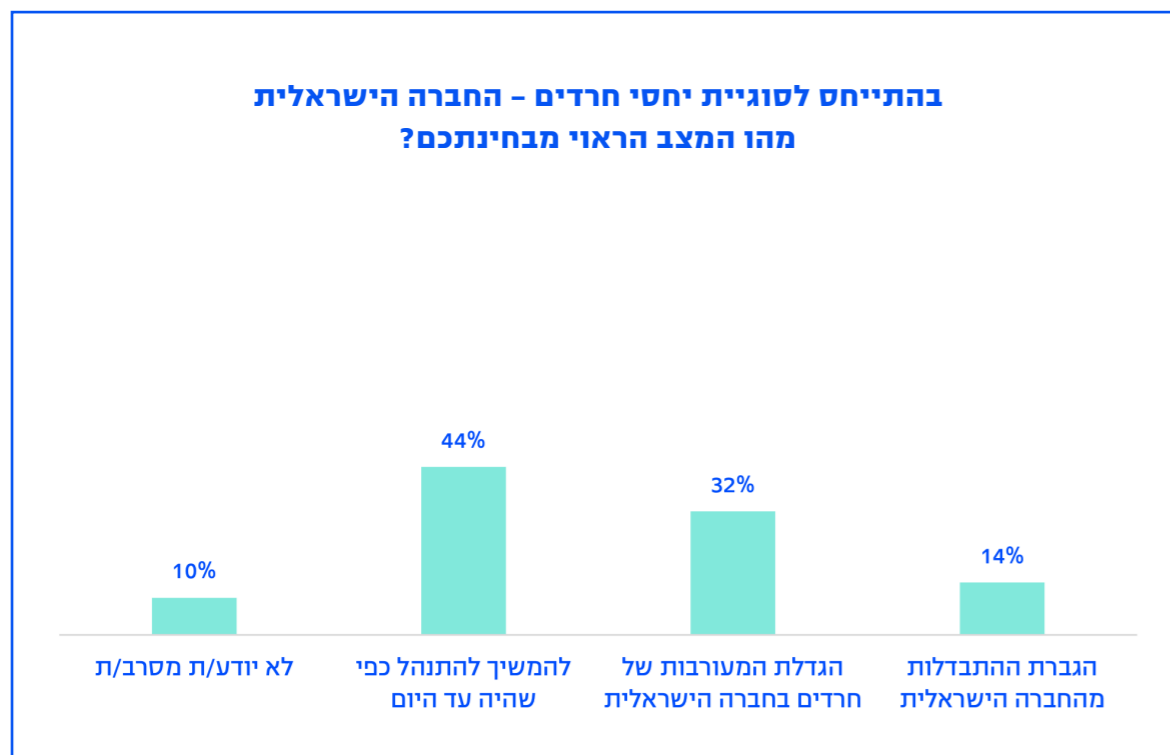
ממצאי המחקר

תחושות שייכות

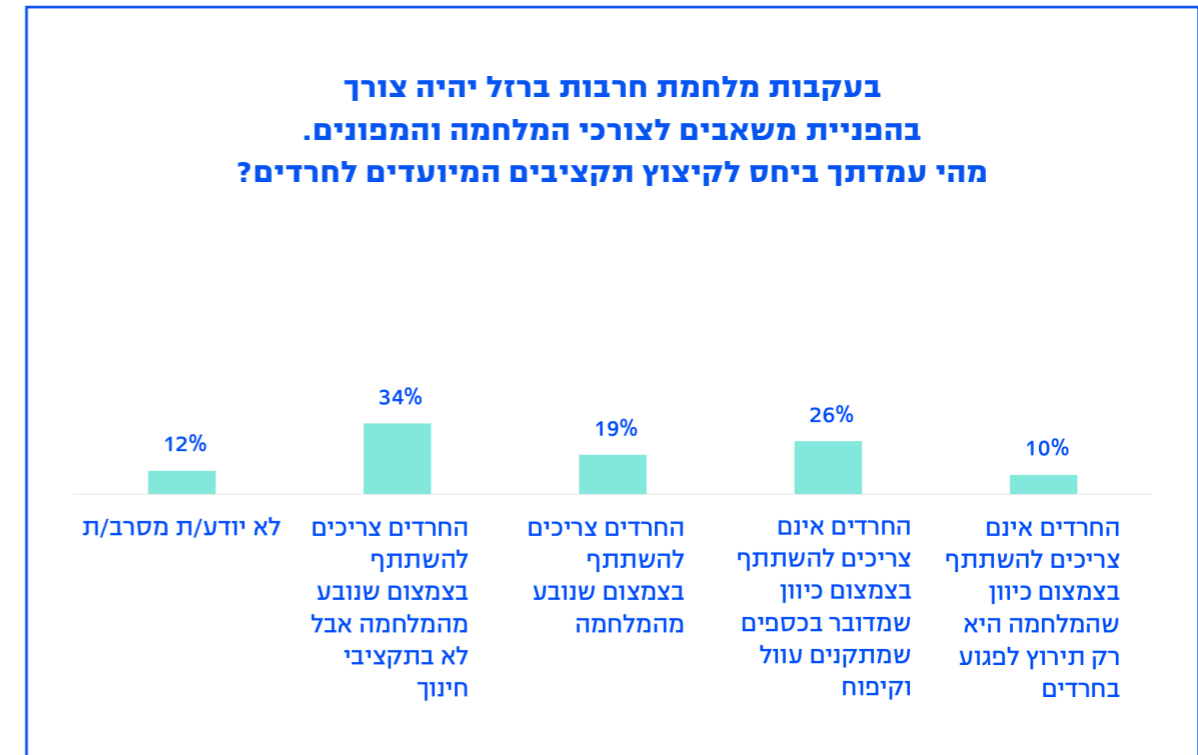
ממצאי המחקר מגלים כי לאחר פרוץ מלחמת חרבות ברזל תחושת השייכות בחברה החרדית התעצמה, וכי רוב מוחלט בחברה החרדית חש חלק מהסיפור הישראלי.

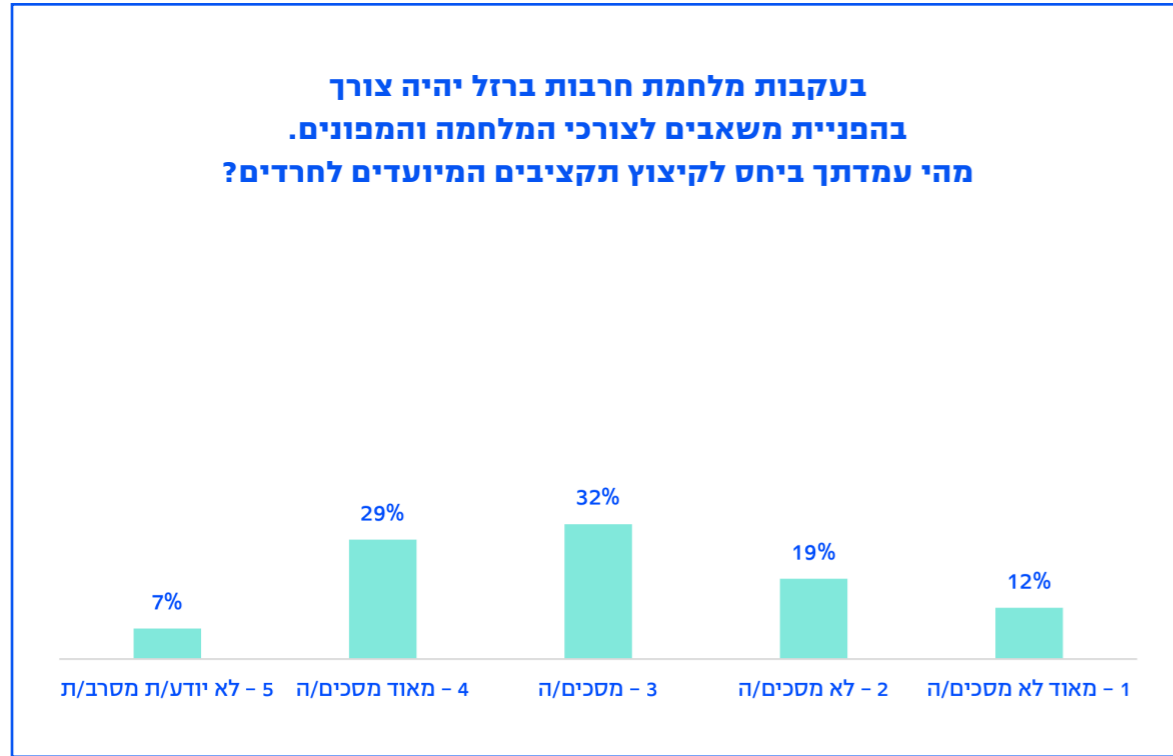
שותפות גורל זו באה לידי ביטוי בקרב כשליש מהחברה החרדית גם ברצון להגביר את מעורבותם בחיי החברה הישראלית. אולם שיעור ניכור עדיין מעוניין לשמור על רמת ההתבדלות כפי שהייתה טרום המלחמה.

עדות נוספת לתחושת שותפות הגורל של החרדים, היא העמדה שמבטאים רוב הנשאלים (53%), שלפיה גם החברה החרדית צריכה לשאת בנטל הכלכלי של עלויות המלחמה. עם זאת חלק ניכר מהחרדים מסייגים אמירה זאת בטענה שהקיצוץ איננו צריך לפגוע בתקציבי החינוך המיועדים למורים במערכת החינוך החרדית.

ממצאים אחרים של הסקר מלמדים שההכרה של החרדים בצורך לקחת חלק במאמץ הכלכלי, איננה מוגבלת לעיתות חירום. 61% מהחרדים סבורים שהחברה החרדית צריכה להשתתף בכלכלת ישראל ביחס לגודלה באוכלוסייה, ורק 31% מתנגדים לקביעה זאת.

נתונים אלה מלמדים כי בניגוד לתחושה הציבורית שרווחה בתקופת הקורונה והמאבק נגד הרפורמה המשפטית, החברה החרדית איננה רואה עצמה מנותקת מהחברה הישראלית, וכי בקרב רוב החברה החרדית קיימת לא רק תחושת שייכות אלא גם נכונות לשאת במחירים של שותפות זו.

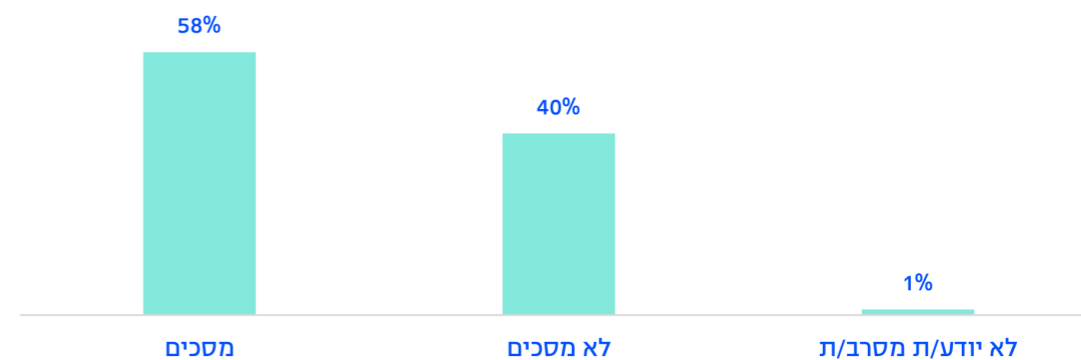
תחושת ביטחון אישי

אירועי ה-7 באוקטובר 2023 חידדו את אובדן תחושת הביטחון האישי בקרב כלל החברה הישראלית. ממצאי המחקר הנוכחי מגלים כי החברה החרדית אינה שונה בהקשר זה, וכי 58% מהמשיבים העידו על עצמם כי בעקבות המלחמה נפגעה תחושת הביטחון האישי שלהם.

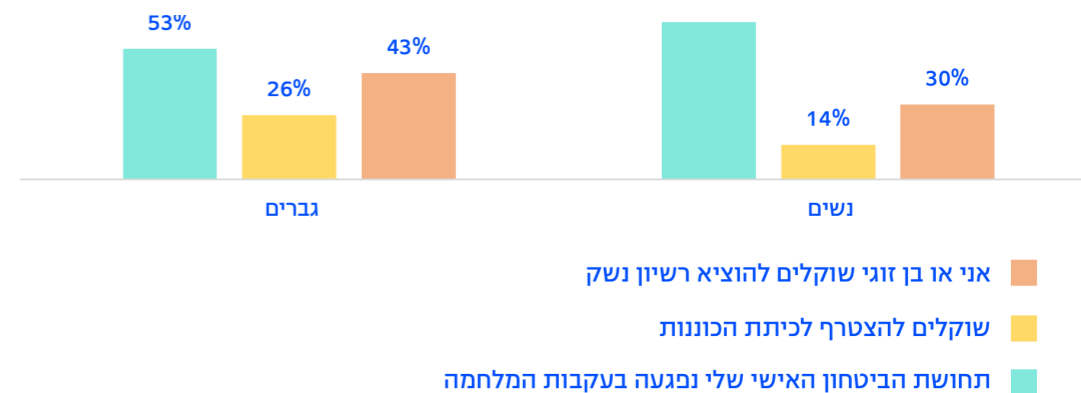

תחושת הביטחון האישי שלי נפגעה בעקבות המלחמה

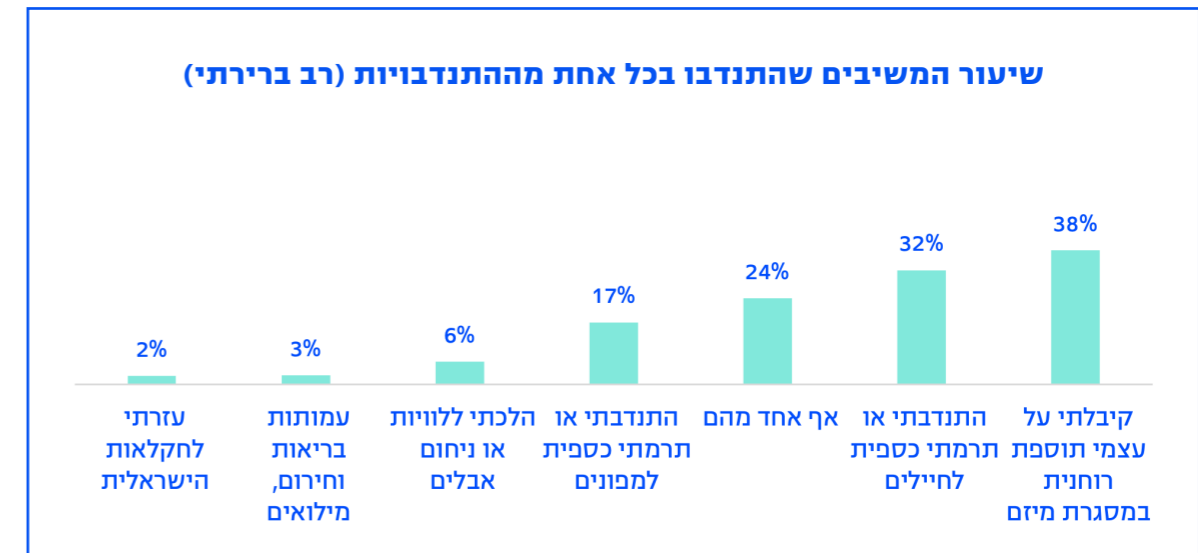
תחושת הביטחון התערערה בעוצמה גבוהה יותר בקרב הנשים (64%, לעומת 53% בקרב הגברים). אולם, הגברים, יותר מהנשים, העידו על כך שבמשק הבית שלהם נשקלה האפשרות להצטרף לכיתת כוונות או לשאת נשק.

שיעור המשיבים שהסכימו עם ההיגד לפי מגדר

התנדבות במלחמת חרבות ברזל

תחושת השייכות ושותפות הגורל באו לידי ביטוי בתקופת מלחמת חרבות ברזל לא רק בעמדות ואמונות, אלא גם במעשים. 76% אחוז מהחרדים נקטו בצעד מעשי כלשהו כדי לתרום למאמץ המלחמתי ולאוכלוסיות שנפגעו במהלכו. אומנם, הפעולה הבולטת ביותר שננקטה (38% מהמשיבים) הייתה במסגרת עולם המושגים הרוחני, קרי, לקחו על עצמם התחייבות רוחנית (כגון תפילה, קריאת פרק תהילים) לטובת אוכלוסיות נפגעות, אך כמעט שליש מהנשאלים בסקר דיווחו כי התנדבו למען או תרמו כספית לטובת החיילים.

עמדות ביחס לגיוס

לאור הממצאים המלמדים על תחושת שייכות גוברת והנכונות לקחת חלק במאמץ הישראלי, ועל רקע תחושת הביטחון האישי המעורערת, בחן המחקר את נכונותה של החברה החרדית לתמוך בגיוס חרדים.

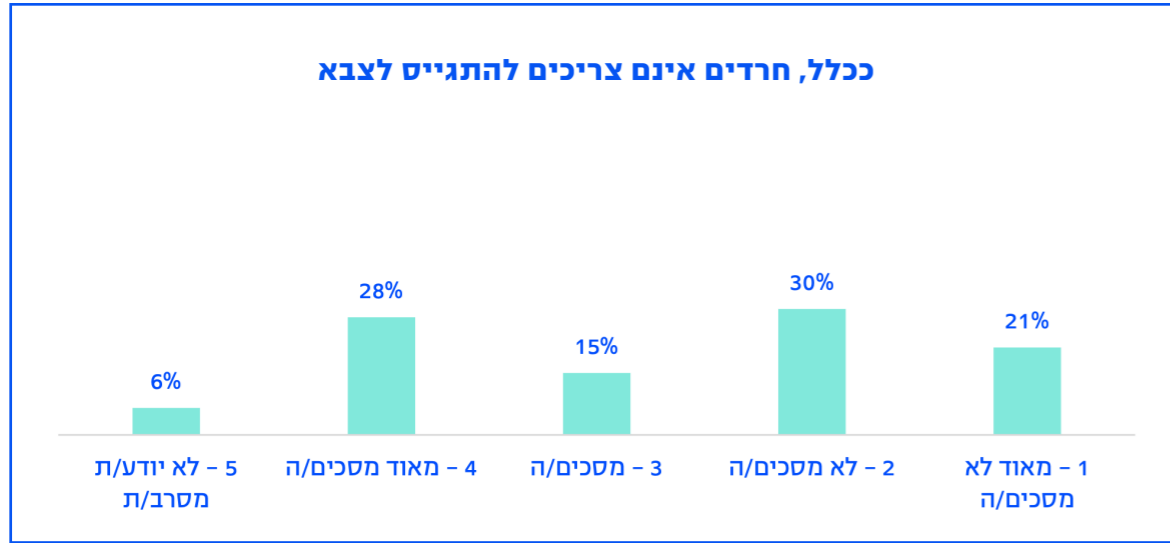
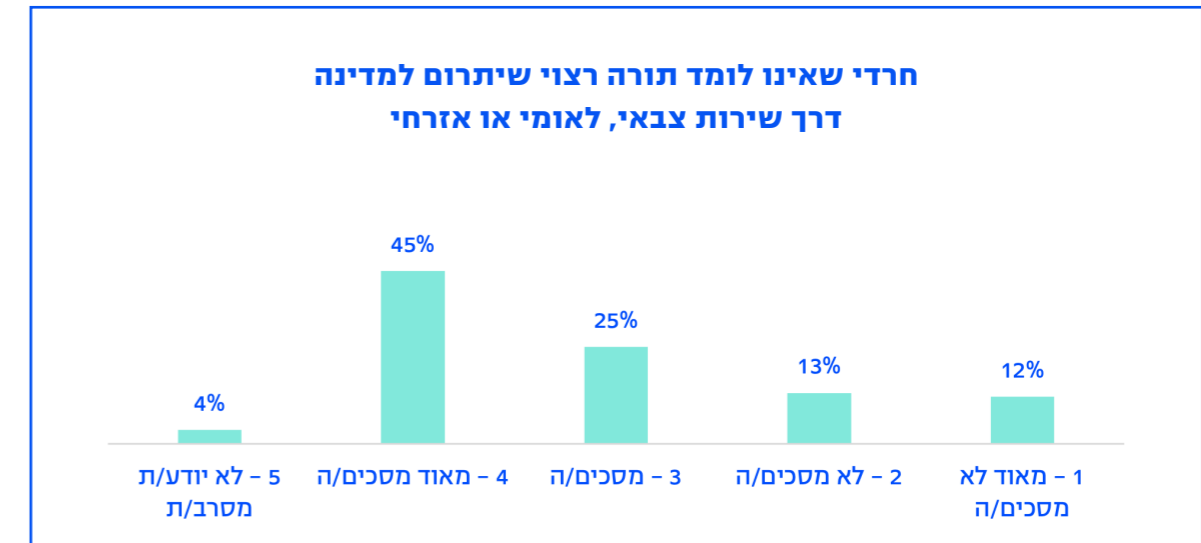
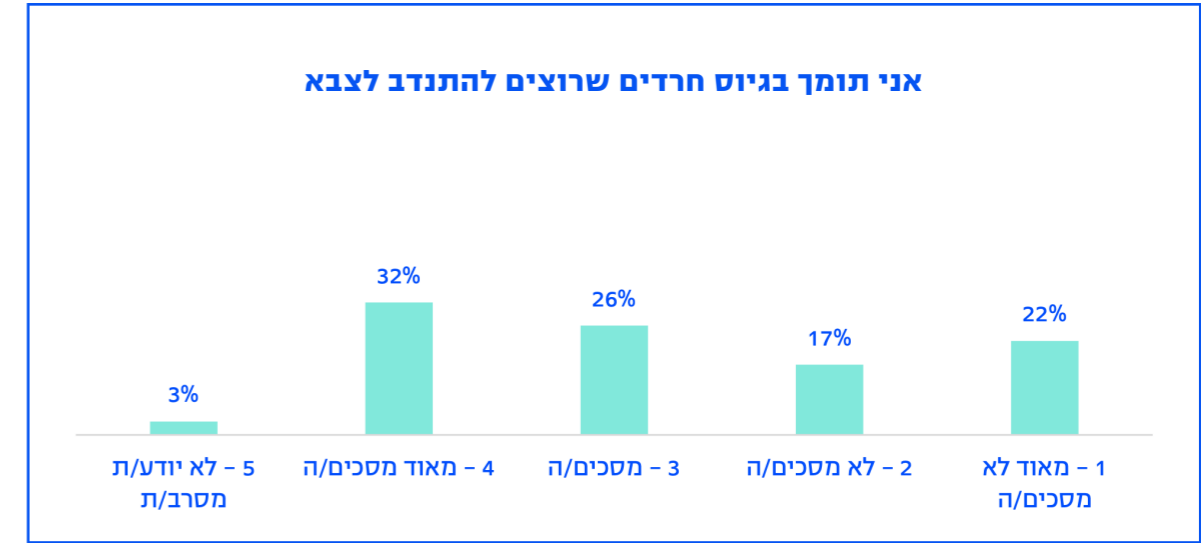
סוגיית הגיוס היא אחד ממוקדי המתח בין החברה החרדית לבין החברה הישראלית ומדינת ישראל, לנוכח ההתנגדות החרדית הנחרצת לאורך שנים לגיוס חובה של גברים חרדים. ממצאי

הסקר מלמדים שלמרות שבקרב הנשאלים נשמר רוב של מתנגדים לגיוס (60%), כמעט שליש מהמשיבים (29%) תומכים בגיוס. התמיכה עולה ככל שמדובר בגיוס שאיננו בכפייה אלא מבוסס התנדבות, וכאשר הוא פונה לקהל יעד שמבחינת גילו ותחום עיסוקו איננו שקוע בלימוד תורה.

אומנם, כצפוי, רק אחוזים בודדים שינו את עמדותיהם ביחס לגיוס בעקבות מלחמת חרבות ברזל. אך כפי שניתן לראות 5% מהנשאלים דיווחו שהמלחמה אכן גרמה להם לתמוך יותר בגיוס. "משני עמדה" אלה הם 17% מכלל 29% התומכים בגיוס.

אף כי קיימת התנגדות בקרב רוב החרדים לגיוס גורף של כלל החרדים לצה"ל, קיימת תמיכה בגיוס של חרדים בתנאים מסוימים. כך לדוגמה רוב החרדים (58%) תומכים בגיוס של חרדים המעוניינים להתנדב לצבא, ויותר משני שלישים (71% מהנשאלים) סבורים שחרדי שאינו לומד תורה רצוי שיתרום למדינה דרך שירות צבאי, לאומי או אזרחי. רק 43% שוללים באופן מוחלט גיוס כלשהו של חרדים לצבא.

הממצאים מלמדים, אפוא, שהעמדה השוללת גיוס כללי של חרדים עדיין מוסכמת על רוב הציבור החרדי. עם זאת, מלחמת חרבות ברזל הגדילה במעט את אחוז התומכים בגיוס, שמשקלם כעת כלל איננו מבוטל. במיוחד ניכרת תמיכה בגיוס על בסיס התנדבותי.

מסקנות

על רקע המתיחות ששררה בין החברה החרדית לזו הישראלית בעקבות מגפת הקורונה, העימות בשאלת הנשיאה בנטל הביטחוני והכלכלי והמאבק ברפורמה המשפטית, נדמה היה כי החברה החרדית מעמיקה בשנים האחרונות את מגמות ההתבדלות שלה מהחברה הישראלית.

מחקר זה מגלה כי אירועי ה-7 באוקטובר 2023 ומלחמת חרבות ברזל שנפתחה לאחריהם, אשר ערערו מוסכמות ותפיסות יסוד בחברה הישראלית כולה, משפיעים גם על החברה החרדית.

ממצאי המחקר מגלים כי תחושת השייכות של החברה החרדית למדינת ישראל והחברה הישראלית גבוהה מאוד והתעצמה משמעותית בשל האירועים הביטחוניים. עוד מגלים ממצאי המחקר כי תחושת שייכות זו מלווה גם בנכונות לשאת באופן מעשי בנטלים שונים הנובעים מצורכי המלחמה, הכלכלה והחברה.

ממצאי המחקר המפורטים מעלה מאפשרים ביסוסן של תובנות ראשוניות על אודות ההשפעה של מלחמת חרבות ברזל על החברה החרדית, תפיסותיה ועמדותיה. במובן זה חשוב לציין כי החברה הישראלית טרם עיבדה את אירועי ה-7 באוקטובר, כמו גם את מלחמת חרבות ברזל, וכי קשה להצביע בשלב זה על היקף ההשפעות החברתיות, הכלכליות והפוליטיות, כמו גם על עומקן.

לצד זאת נתוני המחקר מעידים על כך שמלחמת חרבות ברזל יוצרת הזדמנות לחשיבה מחודשת על יחסיה של החברה החרדית עם מדינת ישראל והחברה הישראלית כולה.

אף כי מוקדם מדי בשלב זה להעריך את היקף ההשפעה שיש לאירועים הביטחוניים על מוסכמות רווחות בחברה החרדית, או להצביע על שינויי עומק ארוכי טווח, ממצאי המחקר מחזקים את התחושה הציבורית שנפתח פתח לדיון מחודש על מקומה ותפקידיה של החברה החרדית ביחס לחברה הישראלית.

המכון החרדי למחקרי מדיניות
כנפי נשרים 35, ירושלים, 9546448
טלפון: 077-7784400